

"זמנותר קנקנים נעשה נס לשושנים"

תקציר שאלות ותשובות
בהלכות חג החנוכה

מרדכי אפרתי
גבעת שמואל
כסלו התשע"ב

הקדמה

משהו מאוד מוזר היה בתרבות היוונית.

התרבות היוונית הלניסטית עסקה בפילוסופיה, דקות המחשבה ולוגיקה, אסטיטקה, יופי, ארכיטקטורה, כלומר בעד העדין והרגיש של המציאות אבל מאידך, אותם יושבי הפנתיאון שעסקו בפילוסופיה וערכים ומוסר לא הנידו עף עף כאשר הם וחבריהם נהגו לזרוק למלתעות האריות בקולוסאום ילדים נכים ובעלי מום.

יוון מסמלת את ניתוק האלוקות מהמציאות החומרית. אלוקים וערכי המוסר נמצאים רק בפנתיאון אבל לא נמצאים במציאות החול היומיומית, בקולוסאום, ברחוב, בבית.

הנרות שאנו מדליקים מסמלים את האנטיתזה לפגם זה.

השמן והפתילה הם דבר חומרי עב וגשמי אבל דוקא מהם מופק אור רוחני.

הנרות מסמלות את היכולת להפיק רוחניות מתוך גשמיות, את התפיסה שבתוך המציאות הגשמית והעבה ביותר, גם שם נמצאת אלוקות.

אנחנו לא מנתקים את הרחוב מבית הכנסת, לא מפרידים את הגמרא והתהילים מחיי המעשה.

אי אפשר להיות רוחני רק בבית הכנסת ולראות את הקב"ה רק שם ובדפי הגמרא ולא גם במשרד, בבנק, ברכבת בבית המלון ובכל מקום הנראה גשמי.

עשו, אבי אבות היוונים, ראה בעדשים רק את "האדום", רק את הצבע ותאוות האוכל, יעקב רואה בעדשה העגולה את האין סופיות של החיים, את העוה"ב שהפה לא יכול להיפתח ולתאר אותו כמו העיגול הסגור שאין לו פה. זה רואה גשמיות וזה רואה אלוקות ורוחניות אפילו בעדשים.

ההלכה היא "מוסיף והולך" ולכן אנו מוסיפים כל יום נר אבל מצד שני באופן פרדוקסלי אכן אנו נמצאים לכאורה בתהליך של "פוחת והולך" – השמן פוחת והולך מיום ליום בחנוכה.

פרדוקס זה למעשה מסמל שוב את הראיה שלנו את המציאות, גם במציאות הנגלית כפוחת והולך אנו רואים את המוסיף והולך האלוקי שבה.

אני מודה לקב"ה שזיכני ללקט ולערוך מקבץ הלכות אקטואליות בענין החנוכה וגם זיכני הקב"ה להציע בסוף החוברת שמונה רעיונות מחשבתיים בנס החנוכה שאפשר לפתח אותם יחד עם כל המשפחה בחצי השעה בה החנוכה דולקת.

ההלכות הן לצורך עיון בלבד ולבירור הלכה יש לפנות למורה הוראה.

בצפיה למעבר בקרוב מאורה של החנוכה לאורו של משיח במהרה וברחמים.

מרדכי אפרתי

רב ביהכנ"ס "דינת ישראל" גבעת שמואל

חנוכיה והדלקתה

מס'	השאלה	התשובה
1	מהו הגובה האידיאלי שיש להניח בו את החנוכיה?	<p>נר חנוכה המונח למטה מ ג' טפחים (פחות מ 24 סמ') נראה כאילו הונח שם לרגע ובכוונת המדליק לקחת את החנוכיה למקום אחר כדי להאיר.</p> <p>מאיך אם הנר הונח למעל מ י' טפחים (80 סמ') נראה כנר שהודלק לצורך תאורה בלבד (כיוון שתאורה תמיד נמצאת גבוה) ולא לצורך פרסום הנס וגם יש חשש שהאדם יתעצל לעלות על כיסא ולהדליק למעלה לכן הגובה האידיאלי הוא בין 24 סמ' ל 80 סמ' וע"פ הסוד טוב להניחה מעט למעלה משבעה טפחים (הלהבות תהיינה בגובה 56 סמ').</p> <p>בכל מקרה אפשר להדליק גם למעלה מגובה זה כל עוד שהחנוכיה אינה גבוהה מקרקע הבית יותר מ 20 אמה (9.6 מטר) כיוון שהאדם הממוצע לא מתאמץ להרים עיניו ולהסתכל יותר מגובה זה ואז אין פירסום לנס.</p> <p>יש לציין שעדיף להדליק בחלון הפונה לרשות הרבים (אם גר בקומה שאינה גבוהה מ 20 אמה דהיינו 9.6 מטר) למרות שהחלון גבוה מעשרה טפחים מאשר להדליק בגובה האידיאלי (בין 24 סמ' ל 80 סמ') במצב שהחנוכיה אינה נראה להולכים ושבים ואין פרסום הנס.</p>
2	היכן יש להניח את החנוכיה?	<p>הדלקת הנרות היא לצורך פרסום הנס ולכן אם אפשר לפרסם הנס לרבים והחלון פונה לרחוב והדירה אינה יותר גבוהה מ 9.6 מ' (בד"כ לא יותר גבוהה מקומה שלישית) - יש להדליק בחלון הפונה לרשות הרבים. ואם יש לו חצר שפיתחה פתוח לרה"ר יניח בפתח החצר (בתוך כיסוי זכוכית כדי שלא תיכבה).</p> <p>אבל אם אין חצר או חלון הפונה לרשות הרבים יש לפרסם הנס בתוך הבית ומאחר וכל בני הבית עוברים ליד הדלת יש להדליק מול המזוזה וכן גם כדי להיות מוקף במצוות (מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל)</p> <p>וי"א שאם יש בינינים גבוהים מסביב אפשר להדליק בחלון גם בקומה הגבוהה מ 20 אמה (9.6 מ') כיוון שהשכנים בקומות הגבוהות בבינינים מסביב רואים ויש פרסום הנס וי"א שבמצב כזה (גר למעלה מ 20 אמה) יניח סמוך לפתח הכניסה לבנין דהיינו בפתח חדר המדרגות (בתוך כיסוי זכוכית כדי שלא תיכבה).</p>
3	על מה צריך להקפיד כאשר מדליקים חנוכיה במכסה זכוכית בחוץ או במקום שהרוח מצויה?	<p>במצב כזה יש להקפיד שהחנוכיה תהיה מכוסה בזכוכית (עד כמה שאפשר) כבר בעת ההדלקה כיוון שאם ידליק אותה כשאינה מכוסה ויש רוח מצויה ורק אח"כ יכסו אותה הרי שבשעת ההדלקה היא היתה ראויה לכבות וחנוכיה שהיא במצב שראוי לכבות בעת ההדלקה פסולה אפילו אם לאחר מכן כיסיתי אותה ("הדלקה עושה מצוה")</p>
4	האם מותר להדליק את החנוכיה במקום אחד ואח"כ להעבירה למקום אחר? האם אפשר להביא חנוכיה לחולה שאינו יכול לרדת ממיטתו כדי שידליק ואחר מכן יניחוה במקומה?	<p>לאחר ההדלקה אסור לטלטל את החנוכיה כיוון שהרואה יאמר שהמדליק את החנוכיה לצרכו ולשם כך הוא מטלטלה ולכן אם הדליק וברך ולאחר מכן הזיז אותה ממקום למקום צריך לכבותה ולהדליק אותה שוב בלי ברכה.</p> <p>לאור הנ"ל אין להביא חנוכיה לחולה שאינו יכול לרדת ממיטתו כדי שידליק ואחר מכן יניחוה במקומה אלא אשתו של החולה תדליק ותברך או שהחולה ימנה מישהו כשליח שלו שיברך וידליק לו את החנוכיה או שהחולה יברך ותכף ומיד ידליק השליח במקום הנחתה.</p> <p>כמו כן אין להדליק את הנרות כשהם בידו ואח"כ להניחם בחנוכיה כיוון שאסור לטלטלם לאחר ההדלקה כפי שהסברנו ואם ברך והדליק והחזיק את הנרות בידו צריך לכבותה ולהדליק אותה שוב בלי ברכה.</p>
5	מתי צריך להדליק את החנוכיה?	<p>חז"ל אמרו שיש להדליק עד "שתכלה רגל מהשוק" כלומר עד שהרחובות מתרוקנים מאדם.</p> <p>בדרך כלל רוב האנשים חוזרים מהעבודה (לפחות בזמנם) במשך חצי שעה מצאת הכוכבים ואז הם רואים את החנוכיה וכך מתפרסם הנס ולכן לכתחילה יש להדליק מיד בצאת הכוכבים אפילו לפני ערבית (אם יהיה לו מנין לערבית לאחר ההדלקה) אבל אם לא יהיה לו מנין לערבית לאחר ההדלקה יש להתפלל קודם ערבית (כיוון שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וכן בגלל שבערבית יש מצוה מדאוריתא והיא קריאת שמע שהיא קודמת למצות חנוכה שהיא מדרבנן) ולאחר מכן ילך מיד לביתו וידליק ככל המוקדם.</p> <p>יש שנהגו להדליק מיד עם שקיעת החמה (אבל עליהם להקפיד שיהיה מספיק שמן שתמשיך לדלוק עוד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים).</p>
6	עד מתי אפשר להדליק נר חנוכה? האם אפשר להדליק כשבני הבית ישנים?	<p>כאמור לעיל יש לכתחילה להדליק בצאת הכוכבים אבל בדיעבד אפשר להדליק עד עלות השחר.</p> <p>אם הגיע מאוחר בלילה, יוכל להדליק עם ברכה אם לפחות שנים מבני ביתו ערים ואם כולם ישנים ידליק בלי ברכה. אבל י"א שגם אם כולם ישנים (או שהוא גר לבד והגיע מאוחר) יוכל להדליק עם ברכה (ובמיוחד עם מדליק בחלון הסמוך לרה"ר ועד 9.6 מ')</p>
7	מה עדיף, שהבעל ידליק מאוחר בלילה כשיחזור מעיסוקיו או שהאישה תדליק בזמן בצאת הכוכבים? אם האישה תגיע מאוחר האם להדליק בזמן או לחכות לה?	<p>עדיף שהגבר ימנה את אישתו כשליחה שלו והיא תדליק בזמן בצאת הכוכבים מאשר הוא ידליק מאוחר בלילה כשיחזור מעיסוקיו זאת מאחר והאישה גם היא חייבת בדיוק כמו הגבר בנר חנוכה (אע"פ שזו מצוה שהזמן גרמא היא חייבת כי היתה באותו הנס) אבל אם דבר זה יגרום לפגיעה בכבוד הבעל או לעירעור שלום הבית – כדאי לחכות לבעל וכן להפך אם האישה תאחר לכתחילה עדיף שהבעל ידליק בזמן אבל אם דבר זה יגרום לפגיעה בכבוד האישה או לעירעור שלום הבית – כדאי לחכות לאישה גם אם יאחר את זמן ההדלקה.</p>

8	<p>מהו הזמן המוקדם ביותר שכבר אפשר להדליק נר חנוכה?</p>	<p>במקרה הדחק אפשר להדליק מפלג המינחה (שעה ורבע לפני צאת הכוכבים) וגם לברך (שו"ע תרע"ב סימן א' ובמשנה ברורה שם). מאידך יש אומרים (הגר"ע) שידליק ללא ברכה ועדיף שימנה שליח שידליק לו בזמן מאשר ידליק מפלג המנחה. בכל מקרה יש להניח שמן בכמות שידלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.</p>
9	<p>האם אפשר לצאת ידי חובה רק אם רואים חנוכה דולקת למרות שלא הדלקתי אותה ולא הדליקו עבורי ובביתי ?</p>	<p>אדם ש (1) שלא הדליק (2) אינו עתיד להדליק באותו לילה (3) אין מדליקים עליו בביתו – מברך כשרואה נרות חנוכה (הן של אדם פרטי והן חנוכה דולקת של בית כנסת) "שעשה ניסים" ובלילה הראשון גם "שהחיינו" (אבל לא מברך "להדליק"). ואם חסר אחד משלושת התנאים הללו – אין לברך. כמו כן אפשר לברך רק תוך כדי חצי שעה מזמן ההדלקה. דין זה המאפשר ברכה רק ע"י ראייה קיים רק בנרות חנוכה כדי להראות עד כמה חביב הנס בעינינו (תוס' סוכה מו')</p>
10	<p>אדם נשוי הישן מחוץ לביתו בחנוכה (מתארח בבית מלון וכד' או חייל נשוי הנימצא במילואים, או בת באולפנא), כיצד יקיים מצות הדלקת נר חנוכה?</p>	<p>אדם נשוי הישן מחוץ לביתו בחנוכה, מתארח בבית מלון וכד' או חייל נשוי הנימצא במילואים – לדעת פוסקי ספרד - אישתו תדליק בבית ותברך כרגיל וכך יצא ידי חובתו ואם ירצה להדר ידליק במקום שנימצא ללא ברכה. ולדעת פוסקי אשכנז – ידליק היכן שנימצא ואם יכוין לא לצאת בהדלקה של אישתו יוכל גם לברך המתארח במלון ואין מדליקים עליו בביתו – ידליק במלון בחדרו (לבדוק בטיחותית!) עם ברכה</p> <p>תלמיד בישיבה או בת באולפנא – לדעת פוסקי ספרד לא ידליקו כלל כיוון שסמוכים על שולחן אביהם יוצאים ידי חובה על ידי הדלקתו (וי"א שידליקו בלי ברכה או ישתתפו בפרוטה עם אחר שמדליק) ואם האב לא מדליק נרות בבית או שהאב גר בחו"ל והבדל הזמן הוא יותר מחצי שעה - ידליק בחדרו בברכה. ולדעת פוסקי אשכנז הנוהגים שכל אחד מבני הבית מברך, ידליקו בברכה בישיבה או באולפנא ואפילו אם דרים עם אחרים בחדר אחד, כל אחד ידליק בברכה (רק לא יניחו החנוכיות זו ליד זו). מקום הנחת החנוכה בפנימיה תלוי בפרסום הנס דהיינו אם הפנימיה וחדר האוכל נימצאים באותו בנין ידליקו היכן שיש יותר פירסום נס כלומר או בפתח חדר השינה או בפתח חדר האוכל, אבל אם הפנימיה וחדר האוכל נימצאים כל אחד בבנין נפרד, יש שנהגו להדליק בחדר השינה או בכניסה לפנימיה ויש שנהגו בחדר האוכל.</p>
11	<p>הדלקתי חנוכה וכבתה, האם עלי להדליק שוב ובברכה?</p> <p>הדלקתי חנוכה ולאחר מכן ראיתי שכמות השמן לא תספיק לשיעור ההדלקה (שהוא חצי שעה מצאת הכוכבים) ואני רוצה להוסיף שמן תוך כדי בעירתה, מותר?</p> <p>הדלקתי חנוכה והתברר שהנחתי אותה במקום שלא יוצאים ידי חובה (ליד חלון פתוח עם רוח פרצים, ליד מאורר וכד') וכשהיא עדיין דולקת רציתי להזיזה למקום הנכון, מותר?</p>	<p>ההלכה היא "הדלקה עושה מצוה". להלכה זו מספר משמעויות.</p> <p>משמעות אחת אומרת שכבר ע"י ההדלקה ביצעתי את המצוה ללא קשר להמשך הבעירה ולכן "כבתה אין זקוק לה" כלומר אם לאחר שהדלקתי (והנחתי את החנוכה במקום בטוח שאין בו סכנה של כיבוי) ומיד לאחר כמה שניות של בעירה או בהמשך כבתה החנוכה, כבר יצאתי ידי חובה ולא צריך להדליק שוב. למרות זאת אנו נוהגים לשוב ולהדליק למרות שלא חייבים וכמובן ללא ברכה.</p> <p>מאידך, אם החנוכה כבתה מאחר והנחתי אותה במקום לא בטוח כמו ליד חלון פתוח או ליד מאורר וכד', אני חייב להדליקה שוב (והפעם במקום בטוח) אבל גם הפעם בלי ברכה.</p> <p>משמעות שניה של "הדלקה עושה מצוה" היא שאנו דנים את החנוכה ע"פ רגע ההדלקה. אם בזמן ההדלקה היא לא היתה במקום מותר (היתה ליד חלון או מאורר וכד') או לא היה בה כמות שמן ע"פ ההלכה (שתספיק לדלוק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים), אי אפשר לתקן מצב זה ולמרו שהיא דולקת והכל נראה בסדר יש לכבותה, לשים שמן כנדרש או במקום הנכון, ולהדליקה שוב בלי ברכה.</p>
12	<p>מה אסור לעשות חצי שעה לפני זמן ההדלקה?</p> <p>האם יש לבטל שיעור קבוע המתקיים בזמן ההדלקה?</p>	<p>כמו לפני כל תפילה או מצוה אסור לאכול או ללמוד או להתחיל במלאכה חצי שעה לפני ההדלקה כיוון שחז"ל חששו שהאדם יגרר אחר האכילה והלימוד ולא ידליק ולא יבצע המצוה בזמן. אבל אם אוכל אכילת ארעאי דהיינו לחם פחות מכביצה (פחות מ 58 גר') או פירות וירקות - מותר. וכן אם ביקש מחבירו שיזכיר לו בזמן ההדלקה נרות – מותר יותר מכביצה.</p> <p>שיעור קבוע המתקיים מיד לאחר תפילת מעריב בזמן ההדלקה, אם הסבירות היא שאם נדחה את השיעור לאחר ההדלקה הציבור לא יחזור לשיעור – יש לקיים את השיעור ולאחר מכן להדליק. אבל אם הסבירות היא שהציבור יחזור לאחר ההדלקה, יש להדליק בזמן ורק לאחר מכן לערוך את השיעור</p>
13	<p>האם מותר לכבות את החנוכה?</p>	<p>ע"י החנוכה אנו מפרסמים את הנס, חז"ל שיערו שפירסום הנס האופטימלי הוא מצאת הכוכבים למשך חצי שעה שאז הציבור החוזר לביתו נמצא ברחוב ורואה את החנוכה לכן אם החנוכה דלקה כבר חצי שעה לפחות מצאת הכוכבים, אפשר לכבותה. לגבי השימוש באורה של החנוכה לאחר חצי שעה – יש שמתירים ויש שאוסרים גם לאחר חצי שעה מצאת הכוכבים (מפני מראית עין וסיבות אחרות)</p>
14	<p>האם מותר להשתמש באור החנוכה לשם מצוה?</p>	<p>הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם בגלל שתי סיבות, האחת כדי שיהיה ניכר שהדלקנו לשם מצוה, השניה היא כיון שהנס נעשה במנורה של בית המקדש – תקנו מצות חנוכה כמו המנורה במקדש שאסור להשתמש בה כלל. בגלל סיבות אלו אסור להשתמש בה גם לצורך מצוה כמו ללמוד לאורה וכד'.</p>

15	<p>במהלך ההדלקה (כבר הדלקנו נר אחד לפחות) כבה השמש או כבה אחד הנרות, איך נדליק אותם?</p> <p>האם מותר להדליק נר שבת מנרות חנוכה?</p>	<p>אם במהלך ההדלקה כבה השמש או, אין להדליק את השמש מנר חנוכה שכבר דלוק כי אז אנו משתמשים בנר חנוכה ויש כאן ביזוי מצוה, אלא יש להדליק את השמש ע"י אש חדשה.</p> <p>כמו כן אם כבה אחד הנרות אין להדליקו ע"י אש שנלקחה (ע"י שמש או גפרור וכד') מאחד מנרות חנוכה הדולקים כי גם כאן הדלקנו נר של חולין (שמש, גפרור) מנר מצוה, אלא יש להדליק אש חדשה</p> <p>או אם הדבר אפשרי (ונראה שבימינו הוא פחות אפשרי) מותר לדעת הספרדים, למשוך את הפתילה של אחד מהנרות הדולקים ולהדליק ממנו ישירות וללא אמצעי את הנר שכבה. גם בשיטה זו יש מיגבלה והיא שאי אפשר להדליק אפילו ישירות מנר המצוה החדש של היום את הנר שכבה כיוון שהוא עיקר החיוב והנר שכבה הוא רק להידור וגם בזה יש ביזוי מצוה. לכן עדיף תמיד אש חדשה.</p> <p>י"א שמותר להדליק נר שבת מנרות חנוכה ולהפך, ויש אוסרים, וכדאי להחמיר אם אפשר.</p>
16	<p>בן נשוי המתארח בבית הוריו ולן שם או חתן המתארח בבית חמיו, האם ידליק בנפרד מבעל הבית או יצא ידי חובה בנרות בעה"ב?</p> <p>אם מתארח בבית חבירו (ולא בבית אביו או חמיו) מה הדין?</p>	<p>בן נשוי המתארח בבית הוריו ולן שם או חתן המתארח בבית חמיו (וכ"ש אם גר שם בקביעות) למנהג הספרדים - יוצא בהדלקת בעל הבית ומעיקר הדין אפילו לא צריך להשתתף בהוצאות ההדלקה וטוב יהיה אם בעה"ב יאמר שהוא מקנה לו במתנה חלק בשמן ובפתילות, ולמנהג האשכנזים - כל אחד מדליק עם ברכה.</p> <p>ואם מתארח בבית חבירו (ולא בבית אביו או חמיו) - למנהג הספרדים - ישתתף וישלם על חלק מהוצאות הדלקת בעה"ב או שבעה"ב יאמר שהוא מקנה לו במתנה חלק בשמן ובפתילות. ולמנהג האשכנזים - ידליק בברכה</p>
17	<p>בת שגרה לבד מחוץ לבית הוריה, האם תדליק ותברך?</p>	<p>בת ספרדיה הגרה לבד- אינה צריכה להדליק ויוצאת בהדלקת אביה ואם אין לה אב או שהיא גר בחו"ל או שהוא לא מדליק עליה -תדליק היא בברכה.</p> <p>בת אשכנזיה מדליקה ומברכת.</p>
18	<p>גברים הגרים בדירה אחת בשותפות, האם כל אחד ידליק או אחד ידליק עבור כולם?</p>	<p>תלוי בסגנון השותפות שלהם. אם הם שותפים גם באוכל ואין לכל אחד אוכל נפרד, כולם ישתתפו בעלויות השמן והפתילות וביום הראשון אחד ידליק עבור כולם וביום הבא השני ידליק עבור כולם וכן הלאה. אבל אם אינם שותפים באכילה, כלומר שכל אחד מוציא לעצמו הוצאות אכילתו בנפרד, ידליקו כל אחד בנפרד ובברכה (אפילו הם בני משפחה אחת כגון אב ובנו ולא ישתתפו בפרוטות)</p>
19	<p>האם אפשר להדליק במטוס, מכונית, רכבת, ספינה וכד'?</p>	<p>אם מותר מבחינה בטיחותית להדליק במקומות אלו (ויש לברר זאת ביסודיות), ידליק בלי ברכה בתנאי שהוא יודע שלא יגיע הלילה לביתו ושאליו מדליקים עליו בביתו</p>
20	<p>האם בערב שבת חנוכה יש להקדים להתפלל מנחה גדולה לפני הדלקת נרות חנוכה?</p> <p>מתי יש להדליק את החנוכה בבית הכנסת בערב שבת?</p>	<p>המנורה הודלקה במקדש תמיד לאחר קרבן התמיד ומאחר ותפלת מנחה היא כנגד קרבן התמיד יש להתפלל מנחה לפני הדלקת נרות חנוכה ולכן מקדימים את תפלת המנחה בערב שבת לשעות הצהריים המוקדמות כדי שההדלקה תהיה אחריה. ואם אין מניין כזה לא יפסיד תפילה בציבור לשם כך אלא ידליק את החנוכה לפני מנחה ויתפלל מנחה כרגיל בציבור.</p> <p>בביהכ"ס ידליק בערב שבת לפני מנחה קטנה ואם יתפללו מנחה קטנה ועדיין ישאר זמן ידליק מיד לאחר מנחה ובכל מקרה לא יאחר מרבע שעה לפני שקיעת החמה. כידוע בבית הכנסת מברכים רק אם יש מניין ולכן אם אין מניין בערב שבת אין לברך על ההדלקה אבל במקרה זה, בגלל חשיבות פירסום הנס אם יודעים שתוך זמן יהיה מניין גברים אפשר שיש או קטן ישלימו את המניין וכך יוכלו לברך כבר עכשיו</p>
21	<p>על מה צריך לשים לב בהדלקת החנוכה בערב שבת?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. להדליק נר חנוכה לפני הדלקת נרות שבת (ואם הזמן דחוק יכולה האישה להדליק נר שבת לאחר שהבעל הדליק לפחות נר אחד של החנוכה) 2. לא להדליק יותר משעה ורבע לפני צאת הכוכבים 3. להניח שמן או נרות גדולים שיסיפיקו לדלוק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים 4. אם כתבה החנוכה סמוך ממש לשקיעת החמה אסור בהחלט לחזור ולהדליקה מפני חשש איסור הבערה בשבת (הגר"ע ואולי לרב אליהו פסיקה אחרת בנושא) 5. אם חל ליל ראשון של חנוכה בליל שבת והמדליק בביהכ"ס כבר הדליק וברך בביתו, יברך בביהכ"ס רק "להדליק" ו"שעשה ניסים" ולא "שהחיינו" כי כבר ברך בביתו
22	<p>במוצאי שבת, האם להדליק נר חנוכה ולאחר מכן להבדיל או להפך?</p>	<p>בבית הכנסת - מדליקים נר חנוכה ולאחר מכן מבדילים (אם בתחילה נבדיל, רוב הציבור ילך ולא ישאר לנרות חנוכה, כמו כן אנו רוצים לאחר עד כמה שאפשר את יציאת השבת ואת ההבדלה כדי שעדיין נישאר בהשפעת השבת)</p> <p>בבית - המנהג הנפוץ הוא (וכך נוטה המשנה ברורה) להבדיל ואחר מכן להדליק נר חנוכה כיון שההבדלה שייכת לשבת שכרגע עוברת ואילו נר חנוכה שייך ליום הבא וגם בגלל שתדיר ושאנו תדיר תדיר קודם וי"א להדליק נר חנוכה ורק אח"כ להבדיל</p>
23	<p>האם אפשר לברך "מאורי האש" על נרות חנוכה?</p>	<p>הנרות הלל קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם ומאחר שבברכת מאורי האש צריך להינות מהאש (עד שיאותנו לאורו) הרי שאסור לברך "מאורי האש" על נרות חנוכה, אבל על נר השמש אפשר לברך "מאורי האש" כיון שהוא נר של חול ולא של קודש.</p>

<p>24</p> <p>היכן יש להניח את החנוכיה בבית הכנסת ?</p> <p>הדלקתי בביהכנ"ס האם אדליק שוב בבית ?</p> <p>האם מדליקים בבית הכנסת עם ברכה ?</p> <p>האם מותר לכבות את הנר בביהכנ"ס לפני סוף הזמן ?</p>	<p>מאחר והחנוכיה היא כנגד מנורת הזהב בבית המקדש ומקום המנורה במקדש היה בדרום, כך יש להעמיד את החנוכיה בצד דרום. י"א בכותל דרום כאשר היא עומדת בין צפון לדרום וי"א בכותל דרום כאשר היא עומדת בין מזרח למערב</p> <p>לא יוצאים ידי חובה בנרות בית הכנסת ("נר איש וביתו") ולכן מי שברך בביהכנ"ס יברך שוב לבני ביתו את כל הברכות כולל "שהחיינו" (אא"כ הוא רווק הגר לבד, יברך שוב בביתו רק "להדליק")</p> <p>בביהכנ"ס מברכים על ההדלקה רק אם יש מנין כי כך מתפרסם הנס, ואפשר להקל ולצרף נשים וקטן למנין זה אם יודעים שכעבור זמן יהיה מנין גברים</p> <p>אין לכבות את הנרות בביהכנ"ס לפני תום חצי שעה מצאת הכוכבים</p>
<p>25</p> <p>כיצד אפשר לשתף את הילדים הקטנים בנר חנוכה לדעת מנהג ספרד שרק אבי המשפחה מדליק??</p>	<p>כידוע מנהג אשכנז הוא שכל אחד מבני הבית מדליק (פרט לאישה שהיא כגופו של הבעל) ונוהרים לא להניח את החנוכיות ביחד כדי שיהא היכר לנרות. מאידך מנהג הספרדים הוא שרק בעה"ב מדליק חנוכיה אחת לכולם אבל כדי לשתף את הילדים על בעה"ב להדליק בעצמו את הנר הנוסף של אותו יום ואת נרות ההידור (שאר הנרות) יתן לקטן שכבר הגיע לגיל חינוך (בגיל 6-7) ואם הוא קטן יותר יתן לו רק להדליק בסוף את השמש</p>
<p>26</p> <p>האם אבל חייב בהדלקת נר חנוכה ?</p>	<p>אבל חייב במצות הדלקת נר חנוכה ואפילו בתוך שבעת ימי אבלותו מדליק בביתו וגם מברך "שהחיינו" בלילה הראשון (ובבית הכנסת לא ידליק בלילה הראשון אם הוא תוך 12 חודש על אביו ואימו או תוך 30 יום לשאר קרובים)</p>
<p>27</p> <p>האם אפשר להדליק חנוכיה באמצעות גז או חשמל ?</p>	<p>לא יוצאים ידי חובה (בבית וגם בביהכנ"ס) בחנוכיה הפועלת באמצעות גז או חשמל כיון שאין בהם שמן ופתילה (דבר המזכיר את הנס)</p>
<p>28</p> <p>מה עושים עם השמן והפתילות שנותרו לאחר היום השמיני ?</p>	<p>אם כבו הנרות ולא דלקו חצי שעה - מן הדין צריך לשורפם (ואם אי אפשר, יעטפם בשקית נילון ובניר, ויניחם באשפה) כיוון שהוקצו למצוותם.</p> <p>שמן או נרות שכבר דלקו במשך חצי שעה, ואחר כך נותרו בחנוכיה - ע"פ המנהג (ולא ע"פ הדין) ראוי גם להחמיר כנ"ל (שריפה וכו'), אלא אם כן התנה מראש שהוא מקצה את השמן להדלקת חצי שעה בלבד.</p> <p>כנ"ל השמן או השעווה שנטפו בזמן ההדלקה על החנוכיה או על המגש שתחתיה.</p> <p>כל האמור לעיל הוא רק על השמן ועל הנרות שהונחו בחנוכיה אבל השמן שנשאר בבקבוק והנרות שנותרו בחפיסה מותרים לשימוש לדברי חול, גם אם נכתב על האריזה שהשמן או הנרות הם לחנוכה.</p> <p>אבל אם בזמן הקנייה אמר ששמן זה או נרות אלו נקנים במיוחד ואך ורק עבור חנוכה, אזי נחשב הדבר כהקדש לשם מצוה, וכל שימוש לצורכי חול אסור</p>
<p>29</p> <p>האם אפשר לברך תוך כדי ההדלקה ?</p> <p>מתי אומרים את "הנרות הללו" ?</p>	<p>הכלל הוא, כל המצות מברך עליהן עובר לעשיתן (לפני העשייה וביצוע המצוה). לכן יש לסיים את כל הברכות ורק אז להדליק ואין כל היתר לברך ולהדליק תוך כדי הברכה.</p> <p>רק לאחר שהדליק את נר החיוב של אותו לילה יכול לומר "הנרות הללו" וי"א שיאמר "הנרות הללו" רק לאחר שסיים להדליק את כל הנרות</p>
<p>30</p> <p>הדליק וזכר ששכח לברך, מתי יברך ?</p>	<p>בלילה הראשון - יברך רק "שעשה ניסים" ו "שהחיינו" (שהרי בלילה זה יש רק נר אחד שכבר הודלק ואין לו נרות אחרות להדליק ולכן לא יכול לברך "להדליק נר חנוכה") ויכול לעשות זאת עד חצי שעה מזמן שהדליק. (לא ברך "שהחיינו" בלילה הראשון יברך בלילה השני)</p> <p>בשאר הלילות - אם נזכר במהלך ההדלקה יברך (כלומר נשאר לו לפחות עוד נר אחד שלא הדליק) "להדליק נר" "שעשה ניסים". נזכר תוך חצי שעה מרגע שסיים הדלקת כל הנרות - יברך רק "שעשה ניסים".</p>
<p>31</p> <p>מה עושים לאחר הדלקת הנרות ?</p>	<p>נשים - לא עושות מלאכה במהלך חצי השעה מרגע ההדלקה בצאת הכוכבים.</p> <p>רצוי שכל בני המשפחה ישבו יחד וידברו בענייני נס חנוכה והמשמעות לימינו וראה בסוף החוברת</p>
<p>32</p> <p>מתי יש להדליק את השמש ?</p>	<p>יש הטועים ומברכים ומיד מדליקים את השמש, אלא הדרך הנכונה היא : מיד לאחר הברכה להדליק את נר החיוב ושאר הנרות ואת השמש להדליק בסוף. או להדליק את השמש לפני כל הברכות ולאחר מכן לברך ומיד להדליק אל הנרות</p>
<p>33</p> <p>האם מותר לברך על חנוכיה (רגילה ולא חשמלית) במסיבה ובארועים ומקומות ציבוריים ?</p>	<p>טוב להדליק חנוכיה רגילה ולא חשמלית במסיבות ובארועים ומקומות ציבוריים כדי לפרסם את הנס אבל אין לברך על חנוכיה כזו כיון שאין זה ביתו אבל אם מתפללים שם ערבית לאחר הדלקת הנרות, רשאים גם לברך על הדלקה זו.</p>

על מה נדבר כשהנרות דולקים ? – רעיונות לפיתוח עם בני המשפחה

מס'	השאלה	התשובה
1.	מדוע השמן הספיק לשמונה ימים ולא ליותר או פחות ?	<p>1) כדי להביא שמן חדש היו צריכים ללכת לתקוע שהיתה במרחק 4 ימים מירושלים ולחזור ממנה עוד 4 ימים (אגב, לפי זה הלכו בשבת מחוץ לתחום. איך דחו שבת מפני הדלקת המנורה ?) ולכן הקב"ה עשה שהשמן יספיק ל 8 ימים</p> <p>2) מפני שמייצרי השמן היו טמאי מתים בגלל הנופלים במלחמה והיו צריכים 7 ימים לטהרתם ורק ביום השמיני יכלו לייצר שמן</p>
2.	מדוע נר שבת קודם לנר חנוכה ?	<p>נר שבת הוא חלק ממצות "וקראת לשבת עונג ואו חלק ממצות "וכבדתו" ובאמצעותו יש אור בבית דבר המביא שלום בית (בחושך כולם נתקלים זה בזה ואין שלום) ולכן הוא קודם לנר חנוכה. המשמעות היא שלפני שהולכים להשפיע על אחרים (נר חנוכה שמטרתו פירסום הנס לכל הרואים) יש לבדוק קודם כל אם אצלנו בבית הכל בסדר (נר שבת שמטרתו שלום בית). אי אפשר לתקן אחרים אם אנו בעצמנו עדיין לא מתוקנים ונמצאים בחושך</p>
3.	היו מלחמות רבות בהן נעשה נס וניצחנו (ראה מפלת סנחריב) ומדוע חוגגים דוקא את ניצחון המכבים ?	<p>בשאר המלחמות רצו לחסל אותנו מבחינה גופנית, להשמיד להרוג ולאבד. מאידך היוונים לא רצו לחסל יהודים גופנית אלא רק רצו שיהודים ימירו דתם ויתוונו לתרבות ההלניסטית (וישקוהו וינשכחו) ולכן השמחה בחנוכה היא על כך שנשארו יהודים ומאמינים, היינו בסכנת השמדה רוחנית שהיא החמורה מכל וניצלנו.</p>
4.	ההלכה היא "טומאה הותרה בציבור" כלומר שאם כל הציבור טמא אפשר להדליק גם בשמן טמא וא"כ מדוע המכבים התעקשו לחפש שמן טהור ?	<p>המכבים ידעו הלכה זו אבל בכל זאת לא רצו להתחיל (חנוכה – חינוך – לשון התחלה. רש"י עה"פ וירק את חניכיו") את המקדש והמזבח החדש בדרך עקומה. מגדל פיזה עקום בראשו בצורה בולטת כיוון שביסודות שלו היתה סטיה קטנה. עקמימות דקה ביסודות מביאה לעוקם רציני בראש ובהמשך.</p>
5.	מדוע ב"על הניסים" לא מוזכר בפירוש נס פח השמן אלא רק נס הניצחון ?	<p>כיוון שהנס העיקרי היה נס הניצחון ולא נס פך השמן שהרי גם אם לא היה שמן טהור אפשר היה להדליק שהרי טומאה הותרה בציבור. וא"כ מדוע עשה ד' את נס פך השמן?</p> <p>היה חשש שאנשים יאמרו שהמכבים ניצחו בגלל כוחם וגבורתם ולא היה כאן נס על טבעי לכן עשה הקב"ה את נס פך השמן שכולם מודים שהוא על טבעי ללמד שכמו שהוא על טבעי ויד ד' עשתה זאת כך גם נס הניצחון הוא יד ד' ולא מכוחם של המכבים (צריך לתקן ולשיר "על הניסים ועל הנפלאות אשר עשה ד' למכבים" ולא "אשר עשו המכבים")</p>
6.	איך האור אותו מפיצה החנוכה מבטא את אופי הנס המיוחד שקרה בחנוכה ?	<p>הנס בחנוכה היה נס של ניצחון האיכות על הכמות מעט מכבים אבל באיכות גבוהה (מאמינים וישרים) ניצחו הרבה יוונים. מעט שמן אבל באיכות גבוהה (חתום בחותמת כה"ג) מנצח – מספיק – לשמונה ימים. האור מסמל את ניצחון האיכות על הכמות בצורה ברורה. אם נכניס גפרור קטן דולק לאולם חשוך וענק נראה איך מעט אור דחה הרבה מהחושך איך האיכות מנצחת כמות ולכן חוגגים דוקא באור.</p>
7.	מדוע חוגגים את הנס בחנוכה דוקא לזכר הדלקת המנורה ולא לזכר חידוש שאר הדברים במקדש כמו חידוש המזבח וכד' ?	<p>את המנורה מדליקים בשמן. השמן מסמל את המחשבה והחוכמה ואחד הרמזים לכך הוא שכל משקה שמוזגים אותו מכוס לכוס משמיע קול אבל בשמן אין קול וכך גם כל פעולה שאנו עושים בגוף רואים או שומעים אותה פרט למחשבה (חכמה – שמן) שאותה לא שומעים ממש כמו השמן. כלומר בזה שהיוונים טימאו את כל השמנים אנו רוצים לומר שהם ניסו להשפיע על המחשבה והאמונה ולכן חוגגים דוקא במנורה כיוון שבה יש שמן לסמל שלא הצליחו בכך.</p> <p>קשה להבין איך דוקא היוונים שראו בפילוסופיה ובמחשבה דבר כה חשוב, דוקא הם פעלו למנוע זאת מאיתנו. אפשר לומר שהיוונים לא התנגדו לכך שנהיה אנשי מחשבה וערכים, הם רק היתנגדו לכך שלא נקשור את מחשבתנו וערכינו לקב"ה ואכן אנו אומרים "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", לו היינו מקימים את ערכי התורה בגלל ששכלנו היה מחייב זאת יתכן והיוונים לא היו מתנגדים לכך אלא ההתנגדות היתה בגלל שהערכים באו מ"תורתך" – מכך שאנו אומרים שאנו מקיימים אותם בגלל שהקב"ה אמר ולא בגלל השכל הישר.</p>

תשובה א

השמן שבגביעי המנורה היה אמור לכלות ביום הראשון ולא כלה כלומר בלילה הראשון הניחו את כל השמן בגביעי המנורה ובבוקר מצאו שלא כלה השמן שהיה בגביעי המנורה כך שהנס היה גם ביום הראשון.

תשובה ב

השמן שהיה בפך השמן היה אמור לכלות ביום הראשון ולא כלה כלומר בלילה הראשון רוקנו את כל הפך ושוב מצאו אותו מלא כך שהנס היה גם ביום הראשון.

תשובה ג

יום אחד היה לזכר נס הניצחון או לכבוד חנוכת ביהמ"ק או לזכר עצם מציאת הפך ושאר 7 הימים היה נס של פך השמן.

תשובה ד

כשנתנו מעט שמן במנורה היא התמלאה מאליה מיד וכך היה 8 ימים.

תשובה ה

שפכו ביום הראשון את כל השמן במנורה ובכל לילה רק דלק ממנה רק שמינית ולא יותר ונס זה היה גם ביום הראשון.

תשובה ו

המכבים ידעו מתחילה ששמן טהור יהיה להם רק עוד 8 ימים ולכן הם חילקו את פך השמן שהיה אמור כולו להספיק ליום אחד לשמונה חלקים ובכל לילה שמו במנורה רק שמינית והוא הספיק ללילה שלם למרות שכרגיל רק פך שלם מספיק ללילה שלם. כך שהנס היה גם ביום הראשון.

תשובה ז

כיוון שההיכל היה טמא הדליקו בחצר כפי שנאמר בתפילה "והדליקו נרות בחצרות קודש" , אמנם כמות השמן היתה אמורה להספיק לדלוק בתוך בית ולא בחוץ והנס היה שלמרות שהדליקו בחוץ ושם השמן מתכלה יותר מהר הוא דלק יום שלם כך שביום הראשון גם היה נס.

תשובה ח

לאחר שהמנורה דלקה בלילה היו בבוקר מכבים אותה ולוקחים את השמן שנותר כך עשו 8 ימים. והרי יום אחד מבין ה 8 ימים היה שבת ואי אפשר היה לכבות את המנורה בבוקר והיא דלקה עד מוצש"ק ממילא כבר לא היה מספיק שמן ובכל זאת דלק יותר מ 7 ימים (לדעת "מאיר עיני חכמים" אותה שנה חל יום אי של חנוכה בשבת).

תשובה ט

כאמור באותה שנה כה' כסלו היה שבת והדליקו כמונו לפני כניסת השבת והרבה לפני השקיעה והיו צריכים ליותר שמן ובכל זאת למרות שבפך היה שמן ל 8 ימים החל מהשקיעה של היום שלפני, הוא הספיק למרות שהדליקו הרבה לפני השקיעה כך שגם ביום הראשון היה נס.

שאלת רבי יוסף קארו מחבר השו"ע

הרי ליום הראשון היה מספיק שמן ולא היה בו נס כך שהנס היה רק 7 ימים ומדוע אנו חוגגים שמונה ימים ?

8.

רמז לסדר ברכות ער חנוכה

"עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוד וראתה אותו וחי (במדבר כאח)

עשה לך שרף - להדליק (שרף. שריפה, חולקה) ער של חנוכה

ושים אותו על נס - שעשה ניסים (נס) לאבותינו בימים ההם בזמן הזה

וראתה אותו וחי - שהחיינו (וחי) וקימעו והיגענו לזמן הזה

מה קרה ? – הרקע ההיסטורי לנס חנוכה

אפיפנס

בשנת 175 לפנה"ס עלה לשלטון בסוריה אנטיוכוס היווני המכונה אפיפנס . ממלכתו חלשה על כל המרחב מסוריה למצרים וחזונו היה להנחיל את תרבות יוון ההלניסטית בכל מקום. ייסד בלב ירושלים את מבצר המתיונים "חקרא"

גזירות אנטיוכוס

בין גזרותיו "למנוע עולה וזבח ונסך מבית המקדש, וחלל שבתות וחגים....ואשר לא יעשה כדבר המל יומת" (ספר חשמונאים). בכך גרם לחלשי האופי מבין היהודים לבגוד בדתם

ראשית המרד

בעיקבות גזרותיו קמה תנועת התנגדות "החסידיים" ובראשם מתתיהו שהיה ממשפחת כהנים כפריים בעלי מעמד ולכן כשהגיע מתיוון להעביר את מתתיהו על דתו קם והרג אותו בעודו קורא "מי לדי' אלי" ומתחיל את המרד

הנצחון על אפולוניוס

חיל היוונים ממבצר "חקרא" לא מתגבר על החשמונאים המורדים וקורא לאפולוניוס ראש חיל שומרון לעזרה. חיל אפולוניוס מגיע ונחל (בשנת 166 לפנה"ס) בקרב עם החשמונאים הפסד מר

קרב בית חורון

מפלת אפולוניוס הביאה את הסורים לשלוח לארץ את סירון, ראש צבא סוריה אשר הגיע עם היקף צבא גדול ומסורבל, דבר שהפיל על חיילי יהודה פחד גדול. יהודה המכבי, שהיה מנהיג חזק ונואם בחסד משכנע את חייליו בנאומו והם מביסים את צבא סירון. שמעו של המרד מגיע לאוזני מלך יוון והוא שולח את אחד הבכירים בצבאו את גיאורגיאס אשר הגיע עם צבא עצום (47000 חיילים) וחונה באמאוס (צפונית מערבית ללטרון) ותוכניתו לתקוף באמצע הלילה את המורדים. גיאורגיאס לא ידע שבזמן שהוא פושט על מחנה יהודה, יהודה מאגף אותו ומעלה את מחנהו באש דבר שהפחיד את חייליו וגרם להם לסגת אחור ולהזעיק את ניקנור שהביא עימו עוד 20000 חיילים (בנוסף ל 47000 שכבר היו שם) וגם הוא מובס בקרב עם יהודה המכבי

קרב בית צור

הפעם מגיע ראש הצבא הסורי בכבודו ליסיאס יחד עם 65000 לוחמים ובקרב פנים מול פנים מפיל יהודה המכבי 5000 איש. באמצע המערכה למרות יתרונו המספרי הגדול עוזב ליסיאס יחד עם צבאו את האזור כדי לעזור למערכה אחרת במזרח שהיתה צריכה את עזרתו.

יהודה המכבי וצבאו עולים לירושלים, כובשים את המקדש וביום כ"ה בכסלו, בשנת 164 לפנה"ס מטהרים החשמונאים את המקדש וחוגגים את הניצחון

קרב בית זכריה

הסורים שולחים כח חזק יותר מכל אלו שהיו לפניו, הצבא הסורי צר על העיר ולמרות חוסנו של הציבור היהודי ניראו סימני שבירה. אך לפתע קמה סכנה על שלטון ליסיאס בסוריה והוא היה מוכרח לחזור לסוריה.

הקרב האחרון

כעבור שנה עולה לשלטון בסוריה דימיטריוס ששולח לארץ את סורי בקחידס, מצביא סורי דגול. ב א' בניסן בשנת 160 לפנה"ס מתרחש הקרב האחרון. יהודה אמנם נפל בקרב אבל מותו לא היה לשוא, הצבא אשר אותו אימן המשיך ללחות ביוונים ולא עברו שנים רבות עד שהשלטון בא"י עובר סופית לידי יהונתן אחיו של יהודה .

ואתה ברחמיך הרבים, עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם,
נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד
צדיקים, וטמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך..... וקבעו
שמונת ימי חנוכה אלו בהלל גמור ובהודאה, ועשית עמהם נסים ונפלאות,
ועודה לשמך הגדול סלה.

מעוז צור ישועתי, לך נאה לשבח
תיכון בית תפילתי, ושם תודה נזבח
לעת תכין מטבח מצר המנבח
אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח

רעות שבעה נפשי, ביגון כילה
חיי מדרו בקושי, בשעבוד מלכות עגלה
ובידו הגדולה, הוציא את הסגולה
חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן במצולה

דביר קדשו הביאני וגם שם לא שקטתי
ובא נוגש והגלני, כי זרים עברתי
ויין רעל מסכתי, כמעט שעברתי
קץ בבל זרובבל, לקץ שבעים נושעתי

כרות קומה ברוש בקש, אגגי בן המדתא
ונהיתה לו לפח ולמוקש, וגאוותו נשבתה
ראש ימיני נשאת, ואויב שמו מחית
רוב בניו וקנייניו על העץ תלית

יוונים נקבצו עלי, אזי בימי חשמנים
ופרצו חומות מגדלי, וטמאו כל השמנים
ומנותר קנקנים, נעשה נס לשושנים
בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים

חשוף זרוע קדשך, וקרב קץ הישועה
נקום נקמת עבדיך, מאומה הרשעה
כי ארכה השעה, ואין קץ לימי הרעה
דחה אדמון בצל צלמון הקם לנו רועים שבעה

תקציר שאלות ותשובות בהלכות חג החנוכה